

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 8.10.2020 VN/20733/2020-OKM-1

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanetin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tutkimustietovarannosta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua nyt kysymyksessä olevasta luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Yleiset huomiot

Tulanet-laitokset näkevät tärkeänä tutkimustietovarannon perustehtävän kerätä ja välittää tietoa Suomessa tehtävästä tutkimuksesta tutkimustoimijoiden kesken ja julkaista tietoja avoimen portaalin välityksellä. Tiedon avoimuus ja saatavuus tutkimusyhteisölle, mutta myös sen ulkopuolelle, on tutkimuksen laadun, riippumattomuuden ja hyödyntämisen kannalta oleellista. Erityisesti julkisella rahoituksella tuotetun tiedon tulee lähtökohtaisesti olla avoimesti saatavilla, huomioiden kuitenkin tiedon luonne.

Lakiluonnoksessa käytetty terminologia jättää epäselväksi minkä tyyppistä tietoa tietovaranto kerää ja välittää. Lakiehdotukseen olisi hyvä selkeästi kirjata sen koskevan erityisesti tutkijoiden ja Suomessa tehtävän tutkimuksen kuvailutietoja.

Lakiluonnoksessa mainitaan oikeudesta siirtää salassa pidettävää materiaalia opetus- ja kulttuuriministeriölle (OKM) tutkimusjärjestelmän tilastointia ja ohjaamista varten. Tässä yhteydessä on kuitenkin kiinnitettävä huomiota tutkimuksen rahoittajan kanssa tehtävään sopimukseen, jossa tämänkaltainen tietojen jakaminen on saatettu kieltää. Myös tutkimuskonsortion muiden (mahdollisesti ulkomaisten) jäsenten tulee hyväksyä salassa pidettävän tai luottamuksellisen materiaalin jakaminen.

Yhteisrekisterinpitäisyys

Tulanet-laitokset katsovat, että yhteisrekisterinpitäisyys ei ole välttämättä tarkoituksenmukaisin tapa järjestää tutkimustietovarantoon sisältyvän henkilörekisterin rekisterinpitäjyyttä koskevaa asiaa. Tulanet-laitokset toteavat, että erityisesti vastuukysymykset voisivat tulla aiheuttamaan ongelmatilanteita. Lisäksi rekisteröityjen kannalta suositeltavampaa olisi, että tutkimustietovarantoon liittyvästä henkilörekisteristä vastaa yksi taho, jolloin rekisteröityjen tietosuojasetuksen mukaisten oikeuksien käyttö olisi selkeämpää. Yhteisrekisterinpitäisyys hallituksen esityksessä ehdotetulla tavalla aiheuttaa myös hallinnollista taakkaa useille organisaatioille.

Tulanet-laitokset katsovat, että OKM voisi toimia rekisterinpitäjä, koska hallituksen esityksen mukaan OKM:llä on jo lakisääteinen peruste käsittelylle. OKM:n toimivaltaan kuuluu tieteellinen tutkimus, ja ministeriö voi jo nykyisen toimivaltansa puitteissa kerätä tietoja eri tahoilta tieteellisen tutkimuksen edistämiseksi (Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuriministeriöstä 310/2010, 1 §). Tutkimustietovarantoa koskevassa laissa voitaisiin puolestaan säätää raamit ajantasaisen tietojen luovuttamiselle tutkimustoimijoilta OKM:lle ja toisaalta tietojen luovuttamiselle OKM:n toimesta niitä pyytävälle taholle.

Mikäli kuitenkin OKM päätyy esittämään yhteisrekisterinpitäjyyttä tutkimustietovarannon henkilörekisterin rekisterinpitäjyyttä koskevan asian ratkaisemiseksi, Tulanet-laitokset katsovat, että ehdotusta tulee tarkastella uudelleen erityisesti vastuuden osalta. Rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelu sekä rekisterinpitäjien ja henkilötietojen käsittelijöiden velvollisuudet ja vastuut esimerkiksi valvontaviranomaisen suorittaman seurannan tai niiden toteuttamien toimenpiteiden yhteydessä edellyttävät, että asetuksessa säädetyt vastuualueet jaetaan selkeästi, myös silloin kun rekisterinpitäjä määrittää käsittelyn tarkoitukset ja keinot yhdessä muiden rekisterinpitäjien kanssa tai kun käsittely suoritetaan rekisterinpitäjän puolesta. Yhteisrekisterinpitäisyys johtaa siis yhteiseen vastuuseen, jossa jokainen rekisterinpitäjä on täydessä korvausvastuussa yhteisen rekisterinpidon aiheuttamasta vahingosta. Tällä turvataan rekisteröidylle tehokas korvausosaantioikeus. Esityksen sivulla 10 lausutaan, että yhteisrekisterinpitäjyydessä kukin rekisterinpitäjä vastaa vain itse siirtämästään tietosisällöstä, vaikka niitä kytkettäisiin tutkimustietovarannon toisiin tietosisältöihin tai täydennettäisiin muista tietolähteistä. Tulanet-laitokset katsovat, ettei esityksessä esiin tuotu vastuunjako ole EU:n yleisen tietosuojasetuksen sääntely huomioon ottaen mahdollinen. Lisäksi sellaisten tietojen luovutus, jotka muodostuvat yhdistelemällä henkilötietoja

eri rekisterinpitäjien henkilörekistereistä, voi muodostua hankalaksi. Esityksen perusteella epäselväksi jää, kenellä on tällöin oikeus em. henkilötietojen luovuttamiseen.

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanet
puheenjohtaja Johanna Buchertin puolesta

Sanna Marttinen, Tulanetin toiminnanjohtaja

Tutkimuslaitosten yhteenliittymä Tulanetin jäsenet:

- Geologian tutkimuskeskus (GTK)
- Ilmatieteen laitos (IL)
- Luonnonvarakeskus (Luke)
- Maanmittauslaitos (MML)
- Ruokavirasto
- Suomen ympäristökeskus SYKE
- Säteilyturvakeskus (STUK)
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Työterveyslaitos (TTL)